

(Стратфор, 22. 11. 2011)



Трупe Сједињених Држава окончавају процес свог повлачења из Ирака до рока који истиче крајем 2011. Сада се крећемо ка суочавању са последицама. Наведено суочавање тиче се могуће велике промене моћи у региону, укључујући Иран који од занемарљиве и маргиналне силе постаје потенцијално доминантна сила. Како се процес одвија, Сједињене Државе и Израел предузимају контрамере. О овоме смо опширно расправљали, међутим, остаје питање да ли ће наведене контрамере стабилизovati регион и да ли ће и колико Иран ићи далеко у свом одговору.

Иран се припрема за повлачење америчких трупа. Док је нерационално једноставно тврдити да ће Иран задоминирати Ираком, разумно је рећи да ће Техеран имати веома значајан утицај на Багдад до степена до кога ће моћи да блокира ирачке иницијативе којима се Иран противи. Овај утицај ће се повећати како се повлачење америчких трупа ближи крају, а постало је сасвим јасно да неће бити изненадног преокрета у политици повлачења. Ирачки политички прорачун мора узети у обзир близину Ирана и америчку моћ која постаје све даља и неважнија.

Супротстављање Ирану под таквим условима највероватније ће се показати неефикасним и опасним. Понеки, попут Курда верују да имају америчке гаранције и да суштинско улагање у курдску нафту од стране америчких компанија подразумева да ће те гаранције бити испоштоване. Међутим, поглед на мапу очитује колико ће бити тешко да Сједињене Државе то и учине. Режим у Багдаду је ухапсио лидере сунита, док шиити, од којих нису сви проирански настројени на било који начин, познају цену отпора који би се одвијао с превише ентузијазма.

Сирија и Иран

Ситуација у Сирији све ово додатно компликује. Мањинска секта алавита доминирала је сиријском владом од 1970, када је отац актуелног председника, који је био на челу

сиријских ваздушних снага, спровео државни удар. Алавити су изолована муслиманска секта која представља шиитски огранак и чини око 7% популације земље коју чине претежно сунити. Нова алавитска влада била је насеритска по природи, што значи да је била секуларна, социјалистичка и оформљена око армије. Када се ислам уздигао као политичка снага у арапском свету, Сиријци, отуђени од Садатовог режима у Египту, у Ирану су видели заштиту. Ирански исламистички режим пружио је заштиту сиријском секуларном режиму насупрот шиитским фундаменталистима у Либану. Иранци су такође пружили подршку Сирији у њеним спољашњим интервенцијама у Либану, и што је важније у њеном сузбијању сиријске сунитске већине.

Сирија и Иран су практично биле поравнате у Либану. Током раних осамдесетих, након револуције Хомеинија, Иранци су тежили да ојачају свој утицај у исламском свету путем подршке радикалним шиитским снагама. Хезболах је био један од њих. Сирија је извршила инвазију на Либан 1975. у корист хришћана, а против Палестинске ослободилачке организације [\[1\]](#), што вам пружа могућност увида у сложеност ситуације. Сирија је сматрала Либан својим историјским делом и тежила је повећању утицаја над њим. Преко Ирана, Хезболах је постао инструмент сиријске моћи у Либану.

Иран и Сирија су стога ступиле у дугорочни, уколико не и у стабилни савез који траје све до данас. Током тренутних немира у Сирији, Саудијци и Турци заједно са Американцима су непријатељски настројени према режиму председника Башара ал Асада. Иран је једина земља која у целости подржава тренутну сиријску владу.

За ово постоји добар разлог. Непосредно пре немира, одређени односи између Сирије и Ирана су варирали. Сирија је била у могућности да поступа самостално у својим односима према Ирану и његовом присуству у Либану. Док је важан савезник покрета као што је Хезболах, ал Асадов режим је на много начина тестирао његову снагу у Либану, док су Сиријци имали одлучујући утицај. Немири у Сирији су поставили ал-Асадов режим у дефанзиву који је међутим постао још више заинтересован за чврсте и стабилне односе са Ираном. Дамаск се нашао изолован у сунитском окружењу, имајући Турску и Арапску лигу против себе. Иран, и интересантно ирачки премијер Ноури ал-Малики, успоставили су спољнополитичку подршку ал-Асаду.

Толико се ал-Асад супротстављао својим непријатељима. Иако су неки Сунити са средњим и нижим положајем у војсци пребегли, његова армија је углавном остала нетакнута и то зато што Алавити контролишу њене елитне јединице. Догађаји у Либији ујединили су у борбеном поретку сиријско руководство – и чак и поједине противнике унутар редова армије – због могућности да се понови либијски сценарио. Армија се не

Пише: Стратфор
субота, 26 новембар 2011 23:01

распада, а ненаоружана или слабо наоружана популација, без обзира на бројност, не може победити нетакнуте војне снаге. Кључна ствар за оне који желе ал-Асадов пад јесте подела унутар редова армије.

Уколико ал-Асад преживи, а тренутно жеља неких страних фактора је његов опстанак, Иран ће однети велику победу. Уколико Ирак потпадне под суштински ирански утицај, а ал-Асадов режим-који је изолован од стране многих земаља али је подржан од стране Техерана, опстане у Сирији, онда ће Иран постати земља чија се сфера утицаја протеже од западног Авганистана до Медитерана (до Медитерана захваљујући Хезболаху). Да би се ово остварило, није потребно размештати иранске конвенционалне снаге, биће сасвим довољно да опстане режим ал-Асада. Међутим, изгледи да сиријски режим буде отворен према Ирану отварају могућност размештања иранских снага на западу и само ова чињеница би могла имати значајне реперкусије.



Размотримо на мапи ову сферу утицаја. Северне границе Саудијске Арабије и Јордана ће се граничити са иранском сфером утицаја што ће бити и случај са јужном границом Турске. Остаје нејасно, наравно, колико ће Иран успешно управљати овом сфером. На пример, који тип снага ће он укључити у наведену сферу утицаја. Мапа сама по себи не може да пружи разјашњење проблема, али она указује на њега, а проблем је потенцијалне природе – не стопроцентне – и односи се на стварање блока под иранским утицајем који ће пресецати огроман део стратешки важне територије.

Требало би узети у обзир да осим прикривене иранске мреже војних обавештајаца, Иран располаже значајним конвенционалним снагама. Иако оне не би могле да опстану у сукобу са оклопним дивизијама Сједињених Држава, САД не располажу оклопним снагама на територији између Ирана и Либана. Способност Ирана да допреми такве јединице како би заштитио наведену сферу повећава ризик, нарочито за Саудијце. Ирански циљ је да повећа наведени ризик до те мере да Саудијска Арабија процени да је мудрије да се прилагоди него да пружи отпор. Промена стања на мапи довела би до тога да се то постигне.

Из овога следи да ће они који су угрожени оваквим развојем догађаја – Сједињене Државе, Израел, Саудијска Арабија и Турска – покушати да га спрече. Тренутно, Ирак не представља место одакле се може блокирати утицај Ирана зато што је он већ остварио примат у овој земљи. Уместо тога ту је Сирија у којој треба учинити све што је могуће да се ал-Асад збаци с власти јер то представља кључни корак.

Током последње недеље чини се да су немири у Сирији добили нову димензију. Све до недавно, најзначајнија активност опозиције била је ван земље, са медијским извештајима о отпору који пружају опозиционе групе које су стационаране у иностранству. Степен њихове ефикасности никада није био јасан. Сасвим сигурно је да се сунитска већина противи и да мрзи ал-Асадов режим, али противљење и емоције не могу да сломају режим кога чине људи који се боре за сопствени живот. Осим тога, није јасно да ли је отпор опозиције јак онолико колико то спољна пропаганда представља.

Прошле недеље, међутим, Слободна сиријска армија, коју чини група сунита који су пребегли и који оперишу са територије Турске и Либана, тврдила је да су дезертери спровели организоване нападе на владина постројења, од обавештајних центара ратног ваздухопловства (што представља посебно осетљиву тачку с обзиром на то како је режим и успостављен) до зграда Бас партије у већој области Дамаска. Ово нису први напади за које је одговорност преузела Слободна сиријска армија, али им је посвећена велика медијска пажња током прошле недеље. Оно што је значајно када су у питању ови напади, иако су малих размера и вероватно су извештаји о њима претерани, јесте да откривају да су макар неки од дезертера вољни да се боре уместо да једноставно пребегну и остану у Турској или Либану.

Занимљиво је да се очевидно повећање активности од стране војних активиста, или нових снага, догађа са истовременим погоршањем односа између Ирана с једне и Сједињених Држава и Израела с друге стране. Погоршање односа је започело оптужбама да је откривена иранска тајна операција убиства саудијског амбасадора у Сједињеним Државама коју су следиле оптужбе од стране владе у Бахреину да су ирански оперативци организовали нападе у овој земљи. Затим је уследио извештај Међународне агенције за атомску енергију о томе да је Иран остварио корак ка нуклеарном наоружању, за чим је уследила експлозија у иранском постројењу за пројектиле [2] 19. новембра коју Израелци нису нарочито прикривали да је њихово дело. Без обзира на то да ли је било шта од овога истинито, повећава се психолошки притисак на Иран и чини се да је он припремљен.

Од свих играча у овој игри позиција Израела је најсложенија. Израел је имао добре мада

прикривене односе са Сиријцима који датирају од периода њихове заједничке нетрпељивости према Јасеру Арафату. За Израел, Сирија је представљала познато зло. Идеја о сунитској влади коју контролише муслиманско братство на њиховој североисточној граници била је застрашујућа и зато су преферирали ал-Асада. Али на основу помака у регионалном распореду снага, израелски став се такође променио. Претња од сунитских исламиста је ослабила у току протекле декаде у поређењу са претњом од иранских шиита. Планирајући унапред, претња од непријатељских сунитских снага у Сирији је мање забрињавајућа него присуство охрабрених Иранаца на северној граници Израела. Ово објашњава због чега планери израелске спољне политике, као што је министар одбране Ехуд Барак, говоре да је на помолу “приближавање крају режима”. Независно од жељеног исхода, Израел не може да утиче на догађаје унутар Сирије. Уместо тога, Израел се прилагођава реалности у којој је претња од стране Ирана да обликује политику региона постала највећа.

Иран је наравно навикао на психолошке кампање. Ми настављамо да верујемо да док је Иран можда близу тога да произведе нуклеарну бомбу која би експлодирала под земљом под строго контролисаним условима, његова способност да произведе стабилно, робусно нуклеарно оружје које би могло да функционише ван лабораторијских услова (што управо представља подземно тестирање) јесте занемарљива. Ово укључује могућност постављања осетљивог експерименталног система на носач од кога се очекује да експлодира. Можда да, можда и не. Такво средство може чак бити и пресретнуто чиме би се створио повод за контранапад.

Главна иранска претња није нуклеарне природе. То може постати, али чак и без нуклеарног наоружања Иран представља претњу. Актуелна ескалација потиче из америчке одлуке да се повуче из Ирака и само је интензивирана догађајима у Сирији. Уколико се Иран сутра одрекне свог нуклеарног програма, ситуација ће остати сложена. Иран поседује предност, а Сједињене Државе, Израел, Турска и Саудијска Арабија разматрају како да преокрену ситуацију.

У овом тренутку, чини се да оне спроводе двоструку стратегију: повећавањем притиска на Иран како би он увидео своју рањивост и присиљавање сиријске владе да оде како би се умањиле последице иранског утицаја у Ираку. Проблематично је да ли сиријски режим може бити оборен. Либија, на челу са Моамером Гадафијем, опстала би да НАТО није интервенисао. НАТО би могао да интервенише и у Сирији, али је Сирија далеко сложенија од Либије. Штавише, други напад НАТО пакта на арапску државу који би за циљ имао промену режима имао би нежељене последице, без обзира на то колико се Арапи у овом тренутку плаше Ирана. Ратови су непредвидљиви и не представљају прву опцију.

Стога, вероватно решење је прикривена подршка сунитској опозицији која би била дотурана кроз Либан и могуће Турску и Јордан. Било би интересантно видети да ли ће Турци учествовати. Међутим, далеко интересантније биће видети да ли ће ово и функционисати. Сиријска обавештајна служба је успешно пробијала сунитску опозицију деценијама. Успостављање тајне кампање усмерене против режима биће тешко изводљиво и ни по којим условима се не може гарантовати њен успех. Ипак то је наредни корак.

Али то не представља и последњи потез. Да би се Иран изоловао, потребно је нешто учинити на плану политичке ситуације у Ираку. Услед америчког повлачења, Вашингтон тамо има мало утицаја. Сви односи које су Сједињене Државе изградиле почивали су на америчкој моћи да те односе и заштити. Са одласком Американаца, основе тих односа се распадају. Чак и са Сиријом равнотежа моћи се мења.

Сједињене Државе имају три избора. Наиме, да прихвате развој догађаја и да покушају да се носе са исходом. Да покушају да се договоре са Ираном – договор који би био веома скуп и болан, или да крену у рат. Први избор подразумева да се Вашингтон може носити са последицама. Други избор зависи од тога да ли је Иран заинтересован за договор са Сједињеним Државама. Трећи избор зависи од тога да ли Сједињене Државе поседују довољно снаге да воде рат и да уједно апсорбују иранске противнападе, нарочито у мореузу Хормуз. Сви избори су неизвесни, тако да је збацивање ал-Асада круцијално. То мења правила игре и моментум. Али чак и то је енормно тешко извести и препуно је ризика.

Ми се сада налазимо на самом крају ирачког чина, и то је чак и теже него што се може замислити. Када заједно са овим размотримо кризу у Европи, идеја о системској и глобалној кризи чини се сасвим реална.

(Са енглеског превео: **Владимир Јевтић**)

[1] ПЛО - Palestine Liberation Organization. Прим.прев.

Сирија, Иран и равнотежа моћи на Блиском истоку

Пише: Стратфор
субота, 26 новембар 2011 23:01

[\[2\]](#) Складишту оружја. Прим.прев.